

Za dostojen grob in večni mir

POLAGANJE VENCA PRI BREZNU POD MACESNOVO GORICO / BOGOMIR ŠTEFANIČ

Javna predstavitev izkopa žrtev iz brezna pod Macesnovo gorico in maša zadušnica zanje v Kočevju

Zadnji oktobrski dan, oblit s svetlobo močnega jesenskega sonca, je tudi z Božjo svetlobo evharistične daritve presvetlil desetletja skrivano resnico brezna pod Macesnovo gorico v Kočevskem rogu, kjer je povojna revolucionarna oblast prve dni junija 1945 zagrešila enega najhujših vojnih zločinov na Slovenskem: umor okoli 3.200 očitno večinoma slovenskih vojnih ujetnikov.

Raziskavo in izkop brezna pod Macesnovo gorico kot verjetno največjega prikritega morišča in grobišča Slovencev je vladna komisija za reševanje vprašanj prikritih grobišč pod vodstvom dr. Jožeta Dežmana že pred leti v svoj program umestila kot prednostno nalogo. Prva dela so se začela leta 2019 in bila v prvi fazi sklenjena s trenutkom, ko so po odstranjenih ogromnih količinah namini-ranih kamnin naleteli na prve posmrtno ostanke.

Zahteven projekt se je nadaljeval maja letos – tako rekoč na predvečer 17. maja, dne, ki ga je prejšnja vlada razglasila za nacionalni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja. Polletno izredno zahtevno delo arheologov, antropologov in gradbenikov je bilo z izkopom in iznosom vseh posmrtnih ostankov sklenjeno sredi oktobra, izsledki pa so bili predstavljeni 28. oktobra na tiskovni konferenci, na kateri so ob robu izpraznjenega brezna njegovo resnico javnosti predstavili predsednik vladne komisije za prikrita grobišča dr. Jože Dežman, član komisije dr. Mitja Ferenc in vodja izkopa, arheolog dr. Luka Rozman. Omejimo se na tem mestu na informacije, ki jih je predstavil slednji (*več o tiskovni konferenci pišemo na Družinini spletni strani*).

Ena ključnih zadev pri pripravi in izvedbi izkopa je bila po besedah dr. Rozmana povezana z varnostjo. Ker je bil obod jame v slabem stanju, zelo razpokan, so morali opraviti sidranje in

pričvrstitev najbolj izpostavljenih delov, da se ne bi podrli. Jamo so tudi zamrežili, da na raziskovalce ne bi letel nevaren material. Druga stvar, na katero so bili zelo pozorni, so bili razni izpušni plini, zato so morali zagotoviti prisilno ventilacijo jame, s čimer so rešili še eno veliko težavo – prisotnost radona.

Posebno nevarnost pa je predstavljala velika količina neeksploziranih ubojnih sredstev v jami; za zagotavljanje varnosti so zato morali stalno uporabljati detektor, da so ta sredstva pravočasno odkrili. Upravi za zaščito in reševanje – njeni člani so v petih mesecih izkopavanja k Macesnovi gorici morali priti desetkrat – so izročili več sto kosov neeksploziranih sredstev, da so jih strokovno uničili.

Odprtje brezna je omogočilo vpogled v dejansko dogajanje na prve junijske dni leta 1945. Ugotovitve raziskovalcev kažejo, da so žrtve padale 16 metrov globoko na stožčasto dno jame, od koder so se na različne strani kotalile še nadaljnjih od 15 do 20 metrov globoko proti obodu jame. Celotna površina jame ima kar 500 kvadratnih metrov. Nekaj ljudi je šestnajstmetrski padec preživel. Kot je pokazala raziskava, so iskali pot za rešitev, a brez uspeha. V zahodnem delu jame je tako ostalo 22 žrtev, blizu sta bili še dve, ki sta zašli v slepi rov, še nekaj žrtev je iskalo rešitev v nasprotni smeri ... Za okoli 40 oseb je potrjeno, da so

preživele padec, a niso našle poti iz brezna.

V breznu so našli tudi veliko – celo več, kot so pričakovali – predmetov, predvsem dele oblačil, precej čevljev, pa tudi bergle, kar kaže, da je bilo v jamo vrženih več ranjencev. Skupaj je bilo najdenih več sto predmetov, ki so še v analizi. Hkrati poteka tudi antropološka analiza, ki bo pokazala še bolj točen podatek o številu žrtev in njihovih značilnostih.

Pred tiskovno konferenco je bil komemorativni del dogodka: venec ob breznu je ob častni straži Slovenske vojske ter himni in žalostinki, ki so ju zaigrali člani policijskega orkestra, v imenu državnega zbora položil poslanec Nove Slovenije mag. Janez Žakelj.

Duhovna razsežnost razkrite roške skrivnosti

Vstopanje v skrivnost skrbno in nasilno varovanega roškega tabuja ima tudi duhovno razsežnost, ki se je z odrešenjsko sporočilnostjo razprla z mašo zadušnico; 31. oktobra jo je – neposredno po molitvi ob izpraznjenem breznu pod Macesnovo gorico – v kočevski župnijski cerkvi ob somaševanju skoraj tridesetih duhovnikov daroval novomeški škof in predsednik Slovenske škofovske konference Andrej Saje.

Zbrano občestvo, ki je napolnilo veliko kočevsko cerkev, je najprej pozdravil domači župnik Damjan Štih. Resnično se je, kot

je dejal, spodobilo, da so se verni – prišli so z vseh koncev Slovenije, pa tudi iz zamejstva – zbrali v takem številu v kraju trpljenja njihovih pokojnih bratov, mož, očetov, stricev, starih očetov, ki so zdaj končno izneseni iz jame, kjer so dočakali kruto smrt, zdaj pa čakajo dostojen pogreb. Kočevski župnik je vse povabil k molitvi – morda celo ne toliko za pokojne, saj verujemo, da so ti s svojim trpljenjem in mučeništvom že dosegli nebeško slavo, temveč predvsem za slovenski narod, za spravo, da bi našemu narodu zavladali resnica in sočutje.

Da bi se kaj takega več ne ponovilo

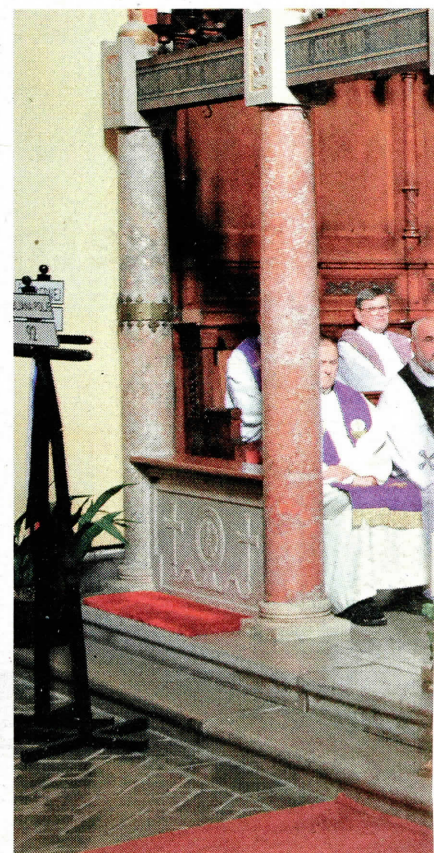
V mašnem nagovoru je tudi Andrej Saje, ordinarij škofije, kjer ležijo roška brezna, zbrane povabil k molitvi za vse žrtve v Kočevskem rogu: »Molili bomo zanje in za vse druge žrtve nasilja, ki počivajo v slovenski zemlji, s prošnjo za spravo in mir ter iskreno željo, da se kaj takega nikoli več ne bi ponovilo. Mnogi pobiti so v rokah stiskali rožni venec ali svetinjico brezjanske Matere Božje, kar je znamenje, da so do zadnjega živeli v krščanskem upanju in v živi veri v Boga.«

Slovenski kristjani so, kot je dejal škof Saje, »v času druge svetovne vojne in revolucije kljubovali zatiranju okupatorjev in bratomornemu terorju svojih rojakov. Številni so bili med vojno in po njej umorjeni na krut način. Večina bratov in sester, ki se jih spominjamo, je šla skozi kalvarijo Kočevskega roga, Šentvida nad Ljubljano, Teharij pri Celju, Hude jame (Barbarin rov v občini Laško) in številnih drugih brezen, rogov in jarkov, ki so se odprla njihovim izmučenim telesom. Večina je umirala z molitvijo na ustnicah in v srcu z ljubeznijo do Boga in bližnjega, tudi do svojih zatiralcev in eksekutorjev. Moč jim je dajala živa vera v Kristusovo vstajenje.

Bolj so cenili resnico in pravico kot svoje življenje, zato so se uprli krivičnemu nasilju in da bi – podobno kot danes Ukrajinci – obranili svoj dom in rod.«

Do pobitih ima zato svoj dolg naša generacija, zlasti v prizadevanju za njihovo pravico do groba, ki jim jo nekateri v Sloveniji še vedno odrekajo. Tako stanje kliče k dejavni drži: »Kristjani si moramo z vsemi demokratičnimi sredstvi, ki so nam na voljo, prizadevati, da bodo med vojno in po vojni pobite žrtve dobile dostojen grob in večni mir. Prav pokop mrtvih v grobove je ena od posebnosti človeškega rodu od njegovega začetka. V našem narodu ne bo miru in preseganja uničevalnih delitev, dokler ne presežemo ideoloških interpretacij preteklosti, ne dosežemo soglasja o zgodovinskih dejstvih in spoštljivo ne pokopljemo vseh naših ljudi.«

Škof Saje se je ob tem zahvalil sedanjemu predsedniku Repu-

16

metrov globoko so padale žrtve v roško brezno.

blike Slovenije gospodu Borutu Pahorju »za zavzeto prizadevanje in iskreno iskanje poti za narodno spravo« in izrazil željo, da bi se tovrstna prizadevanja v prihodnje še okrepila, kajti: »Pokop umorjenih in poprava krivic bosta omogočila, da bomo v polnosti zaživel kot demokratična in pluralna država, ki spoštuje vse državljane in vsem zagotavlja človekove pravice. To ni le naš dolg do krvave preteklosti, pač pa tudi pogoj za upanje na vzajemno, demokratično in odprto ter preteklih bremen očiščeno Slovenijo. To je osnova za zdravo življenje prihodnjih generacij in upanje na uspešno državo.«

Ustaviti nadaljevanje zločina v naš čas

Ob sklepu bogoslužja se je škofu Sajetu za mašo zadušnico zahvalil predsednik Nove Slovenske zaveze dr. Matija Ogrin. Najprej se je zahvalil zaradi vseh žrtev Kočevskega roga, ki so bile tako izročene Jezusovi evharistični žrtvi, da bi jih ta »obsegla in odkupila vse, kar je bilo potrebno pri njih odpustiti, razvezati in odrešiti«. Po tej maši, je dejal dr. Ogrin, »smemo verjeti, v podobi rečeno, da tista žitna polja, ki jih naši pobiti niso mogli požeti, zorijo naprej in da so dozorela v večnem življenju za stoteren sad. Kakšen bo ta sad, ne vemo, le v veri smemo verjeti, da obstaja in da bo prišel.«

Ogrinova zahvala je bila izrečena tudi zaradi živih, kajti po tej maši »imamo občutek, da so nam, živim, naši pobiti neka-ko bližje«. Iz Božje bližine lahko zdaj posredujejo za nas in nam v dediščino, da z njo nekaj naredimo, izročajo vrednote slovenske tradicije: družino, dom in vero.

In tretjič se je dr. Ogrin novomeškemu škofu za mašo zadušnico zahvalil zaradi slovenskega naroda in države, ki ju uničujejo napuh, tj. zaprtost za resnico, volja do moči, tj. volja po obvladovanju življenja, in zato podaljševanje notranjega

razkola. »Pri tem ne gre za nič manj kot za to: ali smo Slovenci kot narod zmožni uvideti, da je bil tu /v Kočevskem rogu/ storjen neznanski zločin, največji v naši zgodovini – in ga obsoditi? Naj duhovni učinki te maše prispevajo, da bomo to uvideli in tako ustavili nadaljevanje zločina v naš slovenski čas,« je nagovor sklenil dr. Matija Ogrin.

Za dostojen pokop v prestolnici

Na dan maše zadušnice so bili posmrtni ostanki žrtev iz brezna pod Macesnovo gorico še v Kočevskem rogu; v začasno hrambo v Kočevju so bili prepeljeni prve novembrske dni. Odprto pa ostaja vprašanje, kje bodo dokončno dostojno pokopani. Kot je znano, se svojci žrtev, ki jih predstavlja Nova Slovenska zaveza, zavzemajo za pokopno mesto v prestolnici slovenske države. Takšen je tudi sklep vladne komisije za reševanje vprašanj prikritih grobišč.

Glede tega velja spomniti na tisti člen zakona o prikritih vojni grobiščih in pokopu žrtev (ta zakon predstavlja podlago za

ŠKOF SAJE: »VEČINA JE UMIRALA Z MOLITVIJO NA USTNICAH IN V SRCU Z LJUBEZNIJO DO BOGA IN BLIŽNJEGA, TUDI DO SVOJIH ZATIRALCEV IN EKSEKUTORJEV.«

delo vladne komisije za prikrita grobišča), ki opredeljuje izvedbo pokopa, in sicer: »Pokop se praviloma opravi na civilnem pokopališču, na posebej določenem mestu v spominskem parku, v za to zgrajeni kostnici, na kraju najdbe grobišča ali v družinskem grobu, če so to zahtevali svojci in je bila opravljena identifikacija /.../ Pokop zagotovi pristojno ministrstvo.« Pristojno ministrstvo pa je v preteklosti že večkrat na ljubljansko mestno oblast naslovilo zahtevo

ŽRTVE IZ BREZNA POD MACESNOVO GORICO MORAJO DOBITI POKOPNO MESTO V LJUBLJANI.

za zagotovitev pokopnega mesta na ljubljanskih Žalah.

Komisija za prikrita grobišča je v izjavi ob letošnjem dnevu spomina na žrtve totalitarnih režimov, ki smo ga obhajali 23. avgusta, tudi na svojega ustanovitelja, torej vlado, naslovila poziv, naj čim prej sprejme pobudo komisije za določitev groba roških žrtev na ljubljanskem pokopališču Žale in stori vse, da bi lahko bila uresničena.

Preprečevanje pokopa – zločin proti človečnosti

Tudi predsednik Slovenske škofovske konference dr. Andrej Saje je v mašnem nagovoru v Kočevju jasno izrazil pričakovanje glede pokopnega mesta, ko je govoril o korakih, ki bodo omogočili rehabilitacijo žrtev medvojnih in povojnih pobojev; ti koraki so po škofovih besedah: ustrezna identifikacija izkopanih, njihov pokop bodisi na domačih pokopališčih bodisi na dostojnem mestu v središču Ljubljane ter poprava še neurejenih krivic. Ravnanje ljubljanskih mestnih oblasti, ki ne dovolijo pokopa posmrtnih ostankov žrtev iz brezna pod Macesnovo gorico na Žalah, je novomeški ordinarij označil z jasnimi besedami: »Pravica do groba izhaja iz neodtujljivega dostojanstva vsakega človeka. Preprečevanje spoštljivega pokopa zverinsko pobitih je zločin zoper človečnost in predstavlja nespoštovanje temeljnih civilizacijskih norm. Kakšna država in družba smo, če si lahko posamezniki dovolijo prepovedati pokop nedolžnih žrtev, med katerimi so umorjeni Romi ali drugi naši rojaki, zasuti v Kočevskem rogu in drugih moriščih po Sloveniji?«

Iz tega okvira je izstopil murkosoboški škof Peter Štumpf, ki je v mašnem nagovoru na praznik vseh svetih dejal, da v njegovi škofiji pristojnim v slovenski državi na cerkveni zemlji ponujajo prostor za dostojen pokop pobitih in sedaj izkopanih iz brezna pod Macesnovo gorico. To ponudbo je utemeljil z besedami: »Prekmurje je bilo zaradi modrega ravnanja takratnega generalnega vikarja, duhovnika Ivana Jeriča, in nekaterih drugih duhovnikov obvarovano ideoloških opredeljevanj in delitev. Zato je še danes srčna dežela, ki je pomirjena tudi s svojimi mrtvimi, ne glede na versko pripadnost ali idejno usmeritev. Tudi zato je Prekmurje primerno in vredno, da sprejme v svojo blagoslovljeno zemljo žrtve povojnih pobojev v Macesnovi gorici.«

Ponudbo je seveda treba vrednotiti kot dobronamerno, a hkrati neizvedljivo, saj ni skladna z upravičenimi prizadevanji svojcev pobitih in vladne komisije, pristojne za izkop žrtev iz prikritih grobišč.

Žrtve iz brezna pod Macesnovo gorico morajo dobiti pokopno mesto v Ljubljani.

MED MAŠNIM NAGOVOROM ŠKOFA ANDREJA SAJETA V KOČEVSKI ŽUPNIJSKI CERKVI/BOGOMIR ŠTEFANIČ

BOGOMIR ŠTEFANIČ

bogomir.stefanic@druzina.si